

Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av vissa tjänstepensioner m. m.; given Stockholms slott den 4 januari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om reglering av vissa tjänstepensioner m. m. samt anför därvid.

1. Pensionsbestämmelser och pensionsnivå för nu utgående tjänstepensioner.

För flertalet befattningshavare och arbetare i statens tjänst ävensom för lärare vid folk- och småskolor m. m. samt högre kommunala skolor ha pensionsregleringar beslutats vid 1941—1943 års riksdagar. De med anledning härav utfärdade nya tjänstepensionsreglementena äro allmänna tjänste-

pensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, folkskolans tjänstepensionsreglemente — från och med den 1 juli 1945 även tillämpligt å lärare vid anstalter för bildbara sinnesslöa — samt tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna. Enligt dessa reglementen utgående pensioner, vilka pläga benämnas *nyaste* pensioner, äro till grundbeloppet avvägda i viss relation till den enligt nu tillämpade avlöningsreglementen gällande lönenivån. Tilläggsförmåner utgå å dessa pensioner i form av rörligt tillägg och kristillägg liksom fallet är beträffande motsvarande löner. Förenämnda tjänstepensionsreglementen ha i viss begränsad utsträckning erhållit tillämpning å pensionärer, som avgått ur tjänst före reglementenas ikraftträdande. Såunda ha de i princip gjorts tillämpliga å befattningshavare och arbetare, som efter den 30 juni 1939 (respektive beträffande vissa militära beställningshavare efter den 30 juni 1940) avgått med pension enligt då gällande tjänstepensionsreglementen.

Vid 1943 och 1944 års riksdagar beslötos förbättringar av pensionsförmånerna för ett stort antal pensionstagare, vilka innehaft anställning, som avses i de nyaste tjänstepensionsreglementena, men vilka på grund av avgång före den 1 juli 1939 (i vissa fall den 1 juli 1940) icke kommit i åtnjutande av *nyaste* pension. Dessa regleringar ha omfattat två kategorier av pensioner, vilka allteftersom de grundats på vid olika tidpunkter fastställda löner eller bestämts med tillämpning av äldre eller nyare pensionsförfattningar benämnts *äldre* pensioner och *nyare* pensioner.

Äldre pensioner utgöras såunda i huvudsak av sådana pensioner, som beviljats enligt

lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension och grundats på s. k. oreglerad lön;

reglementet för telegrafverkets pensionsinrättning den 17 juni 1908 (nr 61);

lagen den 4 juli 1910 (nr 79) angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar;

kungörelserna den 29 juni 1917 (nr 441—443) med reglementen för respektive statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal, telegrafverkets pensionskassa för pensionering av verkstads-, förråds- och linjearbetare samt statens vattenfallsverks pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal;

reglementet för arméns pensionskassa den 26 februari 1904 (nr 9);

reglementet för flottans pensionskassa den 17 november 1899 (nr 92) samt reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878), såvitt angår lärare vid folk- och småskolor samt högre kommunala skolor.

Till gruppen *nyare* pensioner åter äro huvudsakligen att hänföra pensioner, som utgå enligt

lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension med samtidig tillämpning av kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension, kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 323) med bestämmelser för ordinarie tjäns-

temän vid domänverket i fråga om rätt till pension m. m. eller kungörelsen samma dag (nr 380) med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension;

lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443);

militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);

tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. den 17 juni 1938 (nr 423) samt

tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor den 22 juni 1939 (nr 376).

Vid en år 1939 framlagd utredning angående bland annat relationen mellan *äldre* och *nyare* tjänstepensioner har lämnats en ingående redogörelse för pensionsnivån för de *äldre* pensionerna. Utredningen är intagen såsom bilaga till propositionen nr 296 till 1939 års lagtima riksdag. Av densamma framgick i stort sett, att de *äldre* tjänstepensionerna genom 1922 och 1925 genomförda pensionsregleringar uppbringats till sådan storlek, att de i allmänhet uppgingo till omkring 90 procent av motsvarande *nyare* pensioner. Med anledning av denna utredning verkställdes beträffande några enstaka pensionsgrupper med särskilt lågt relationstal enligt beslut vid 1939 års riksdag en viss reglering av pensionerna.

Pensionsnivån för *nyare* pensioner understeg före 1943—1944 års regleringar pensionsnivån för *nyaste* pensioner — räknat vid 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsläge — med 17—12 procent i lönelägena A 1—13 samt 12—6 procent i högre lönelägen å A-löneplanen.

De pensionstagargrupper, som uteslutits från pensionsförbättring vid 1943—1944 års pensionsregleringar, ha i huvudsak varit följande

1. f. d. innehavare av sådan med pensionsrätt förenad befattning i civil statstjänst, som ännu är att betrakta som i avlöningshänseende oreglerad;

2. f. d. innehavare av icke statliga befattningar med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, utom lärare vid folk- och småskolor och vid högre kommunala skolor;

3. f. d. militära beställningshavare å frivillig övergångsstat samt f. d. personal i försvarsväsendets reserver;

4. innehavare av pensioner, som genom särskilda beslut beviljats av riksdagen;

5. f. d. anställningshavare, vilka åtnjuta pension enligt de i kungörelsen 1934: 585 meddelade s. k. summariska pensionsbestämmelserna för arbetarpersonal i statens tjänst;

6. f. d. arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. fl., pensionerade enligt kungörelsen nr 1918: 859;

7. f. d. befattningshavare, vilka i samband med olika omorganisationer beviljats förtidspension enligt särskilda grunder;

8. pensionärer, till vilka utgår uppskjuten pension; samt

9. Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare ävensom pensionerade båtsmän och marinsoldater.

Den vid 1944 års riksdag genomförda regleringen, som innebar en förbättring av i runt tal 200 kronor för *nyare* pension och 300 kronor för *äldre* pension, begränsades till pensioner, som inberäknat pensionsförbättringen och rörliga förmåner belöpte sig till högst 3 735 kronor för år, räknat vid nuvarande indexläge, vilket belopp svarade mot beloppet av en reglerad *nyare* pension i lönegraden A 12. Vid 1943 års reglering hade förbättringen begränsats till pensioner med lägre belopp än 2 626 kronor, dyrtidstillägg och kristillägg inberäknat. Förbättringens storlek var dock i huvudsak densamma vid båda regleringarna. 1944 års reglering innebar sålunda, fränsett några smärre jämkningar, icke någon förhöjning av pensioner under 2 626 kronor. Vid *avkortad* pension beräknades i allmänhet förbättringen i proportion till förbättringen för *hel* pension.

1943 års reglering omfattade cirka 7 000 pensionärer och beräknades kosta 850 000 kronor för år. 1944 års reglering omfattade cirka 14 000 pensionärer och beräknades kosta 1,9 miljoner kronor för år.

Beträffande de närmare detaljerna i 1943 och 1944 års pensionsregleringar torde få hänvisas till respektive proposition nr 170 till 1943 års riksdag och bankoutskottets utlåtande nr 66 vid 1944 års riksdag.

2. Omfattningen av en ny pensionsreglering m. m.

1945 års riksdag har i skrivelse nr 464 under åberopande av bankoutskottets utlåtande nr 50 hemställt, att Kungl. Maj:t ville i anslutning till vad utskottet i nämnda utlåtande anfört låta verkställa skyndsamt utredning angående allmän reglering av tjänstepensioner, som utgå enligt andra grunder än de vid 1941—1943 års riksdagar fastställda. Med anledning härav har inom finansdepartementet verkställts utredning angående förbättring av vissa äldre tjänstepensioner. I sammanhang härmed har särskild uppmärksamhet ägnats åt spörsmålet om ändrad dyrtidskompensation. Resultaten av utredningen ha redovisats i en den 17 november 1945 dagtecknad *departementspromemoria*.

Den föreslagna pensionsregleringens omfattning. Utredningen har omfattat dels de pensionstagare, vilka kommit i åtnjutande av pensionsförbättring vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar, dels ock vissa från denna pensionsförbättring undantagna grupper, nämligen

f. d. befattningshavare, vilka i princip avsetts i förenämnda regleringar men på grund av pensionernas storlek icke kommit i åtnjutande av pensionsförbättring;

f. d. innehavare av med pensionsrätt förenade, i lönehänseende alltjämt oreglerade befattningar;

f. d. militära beställningshavare å övergångsstat;

f. d. övningslärare vid det statliga undervisningsväsendet och de högre kommunala skolorna;

f. d. anställningshavare, vilka åtnjuta pension enligt kungörelsen 1918: 859 angående pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsavdelning eller enligt de i kungörelserna 1934: 585 eller 1942: 696 meddelade s. k. summariska pensionsbestämmelserna för arbetarpersonal i statens tjänst;

f. d. anställningshavare, vilka åtnjuta pension enligt kungörelsen 1926: 10 angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen;

f. d. befattningshavare, vilka i samband med domänverkets omorganisation försatts å indragningsstat eller förtidspensionerats, samt

f. d. anställningshavare, vilka åtnjuta pensioner beviljade av riksdagen.

Den i promemorian förordade pensionsförbättringen skulle på detta sätt — med undantag för pensionärer med nyaste pensioner — allmänt taget komma att gälla alla pensionerade f. d. statliga anställningshavare ävensom sådana pensionstagare, vilka i pensionshänseende äro i stort sett att likställa med dessa, nämligen f. d. folk- och småskollärare samt f. d. lärare vid de högre kommunala skolorna. Av pensionärer, som åtnjuta pensioner enligt reglementet för statens pensionsanstalt, skulle i pensionsregleringen alltså inrymmas f. d. befattningshavare, tillhörande sistberörda lärarkategorier, samt vissa f. d. innehavare av statliga befattningar, vilka numera äro förenade med pensionsrätt enligt nyaste statliga pensionsbestämmelser, såsom vissa f. d. distriktsveterinärer och sjuksköterskor vid försvarsväsendet. Övriga pensionstagare, vilkas pensioner grundats på delaktighet i pensionsanstalten, ha däremot undantagits vid denna utredning. I departementspromemorian anföres härom följande.

Motivet härför har främst varit det förhållandet, att dessa pensioner enligt anstaltens reglemente såsom regel i princip finansieras genom de av vederbörande huvudman och befattningshavaren inbetalda avgifterna samt att staten i anslutning därtill endast bestrider de med pensionerna förenade tilläggsförmånerna. Det må i detta sammanhang erinras, att motsvarande pensionstagare utslutits från den allmänna reglering av äldre pensioner, som beslutats av statsmakterna år 1925 och varom bestämmelser utfärdats i kungörelsen 1925: 280. Vidare må framhållas, att pensionsnivån för pensioner, som utgå enligt anstaltens reglemente, är i hög grad oenhetlig, i det att pensionerna äro anpassade efter de av vederbörande huvudmän i varje enskilt fall i första hand bestämda lönerna. Pensionerna variera därför i betydande grad för varandra fullt motsvarande befattningar. Beträffande befattningar inom landsbygdens polisväsende förekommer dessutom, att pensionsnivån i enstaka fall är högre än nivån för motsvarande *nyaste* statliga pensioner. Det må slutligen erinras, att en fullständig revision av anstaltens reglemente är under utredning samt att en pensionsförbättring sådan som den nu eljest föreslagna kan komma att beträffande de enligt reglementet nu utgående pensionerna föregripa en sålunda förestående pensionsreglering.

Teknisk uppräknig av vissa tjänstepensioner. Vid bedömandet av frågan om en allmän förbättring av pensionerna har, såsom angivits, uppmärksam-

heten fästs vid de nu gällande olika reglerna för dyrtidskompensation åt pensionstagare. Härom anföres i promemorian.

För närvarande beräknas dyrtidstillägg, 28 procent — i vissa fall beräknat å förhöjt underlag — och kristillägg å samtliga pensioner, vilka utgå enligt beslut av riksdagen eller enligt äldre pensionsbestämmelser än de vid 1941—1943 års riksdagar fastställda pensionsreglementena. Å pensioner, som utgå enligt sistnämnda reglementen, beräknas rörligt tillägg, för närvarande 15 procent, och kristillägg. För att vinna full enhetlighet i fråga om dyrtidskompensationen har det ansetts lämpligt, att i samband med den nu ifrågasatta generella förbättringen av *äldre* och *nyare* tjänstepensioner dessa i samtliga fall uppräknas till sådan nivå, att å desamma i fortsättningen beräknas rörligt tillägg och kristillägg. Dyrtidstillägg å pension skulle därefter i huvudsak allenast beräknas å pensioner, som utgå enligt reglementet för statens pensionsanstalt (med undantag av pensioner till folk- och småskollärare samt lärare vid högre kommunala skolor), ävensom å pensioner till f. d. beställningshavare i försvarsväsendets reserver. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke för vinnande av full enhetlighet en uppräknung jämväl bör ske beträffande sistberörda pensioner.

3. Förbättring av pensioner, grundade i befattningar, som numera äro förenade med pensionsrätt enligt 1941—1943 års tjänstepensionsreglementen.

Pensionsförbättringens storlek. De under åren 1943 och 1944 genomförda förbättringarna voro, såsom förut nämnts, begränsade till pensioner intill ett visst högsta belopp. Vid förevarande utredning har däremot beträffande här avsedda grupper pensionstagare en allmän reglering av förmånerna beräknats böra ske, således oavsett pensionernas storlek.

Vid övervägandet av den nu ifrågakommande förbättringen ha i departementspromemorian följande tre alternativ tagits i betraktande.

Alternativ 1. Samtliga pensioner omräknas i princip efter lönen å C-ort enligt bestämmelserna i de närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementena.

Alternativ 2. Samtliga pensioner uppräknas till nivån för de *nyaste* pensionerna.

Alternativ 3. Samtliga pensioner förbättras — i förekommande fall utöver de vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar genomförda förbättringarna — med ett bestämt årligt belopp. Detta synes för erhållande av en skälig förbättring kunna bestämmas till 450 kronor för *äldre* och 300 kronor för *nyare* pensioner. För avkortade pensioner nedsättes förbättringen i förhållande till avkortningen.

I fråga om den närmare innebörden av de olika alternativen anföres i departementspromemorian följande.

Alternativ 1. En förbättring av pensionerna enligt detta alternativ skulle verka synnerligen ojämnt. Vad angår pensionstagare, vilka uppbära *nyare*

pensioner, skulle sålunda förbättringen bli högst i mellangraderna och ingen eller högst obetydlig i de lägre lönegraderna.

Beträffande *äldre* pensioner blir utfallet i stort sett likartat. På grund av föreliggande ojämnheter i pensionsnivån bli emellertid förbättringarna i vissa fall betydande, exempelvis omkring 1 250 kronor för några f. d. befattningshavare, vilka närmast kunnat hänföras till 30 lönegraden.

Kostnaderna för en förbättring enligt detta alternativ ha för samtliga pensionsgrupper preliminärt beräknats till 5,5 miljoner kronor.

Alternativ 2. De vid en förbättring enligt alternativ 1 påvisade ojämnheter-na bli i stort sett ytterligare framträdande vid en uppräknig av samtliga *äldre* och *nyare* pensioner till nivån för de *nyaste* pensionerna. Beträffande pensioner till kvinnlig arbetare i pensionsgrupp 1 skulle detta alternativ liksom ovan angivna alternativ 1 icke medföra någon reell förbättring, då dessa pensioner genom 1943 års reglering bringats i nivå med pensioner enligt 1942 års arbetarpensionsreglemente. I övrigt skulle dock de lägre *nyare* pensionerna förbättras, nämligen exempelvis med 193 kronor i lönegrad 5, 253 kronor i lönegrad 9 och 289 kronor i lönegrad 12. Förbättringen, som i lönegrad 13 utgör 479 kronor, ökas senare med stigande lönegrad och utgör i lönegrad 30 676 kronor. För f. d. förordnandetjänstemän skulle förbättringen utgå med betydligt högre belopp, i vissa fall med närmare 1 600 kronor.

Beträffande de *äldre* pensionerna är förbättringen, fränsett i de lägsta graderna, betydande och varierar exempelvis i lönegraderna 15—30 i stort sett mellan 720 och 1 600 kronor.

Alternativet har preliminärt kostnadsberäknats till 9,3 miljoner kronor.

Alternativ 3. Vid tillämpning av detta alternativ å författningensligt bestämda tjänstepensioner måste liksom vid genomförandet av 1943 och 1944 års regleringar iakttagas att *äldre* och *nyare* pensioner icke genom förbättringen komma att överstiga motsvarande *nyaste* pensioner. I övrigt föranleder alternativet de minsta praktiska svårigheterna att tillämpa.

Alternativet har beräknats medföra en årlig merutgift för de närmaste budgetåren av 6,7 miljoner kronor.

Vid övervägandet av de olika alternativen har i departementspromemorian alternativ 3 — fränsett dess ovan berörda praktiska fördelar — ansetts vara att föredraga i rådande tidsläge, då detsamma främst tillgodoser de grupper av pensionstagare, som äro i största behov av pensionsförbättring. En tillämpning av de *nyaste* reglementena (alternativ 2) har med hänsyn till såväl konsekvenserna vid framtida allmänna pensionsregleringar som de ojämna verkningarna ansetts icke böra ifrågakomma. Alternativet 1 innebär visserligen rent principiellt sett en godtagbar lösning. Det förhållandet, att förbättringen i lägre lönegrader helt skulle utebli eller endast bli relativt obetydlig, har dock föranlett, att icke heller detta alternativ ansetts böra ifrågakomma.

Beträffande sättet för pensionsförbättringens genomförande anföres i promemorian.

Den nu ifrågakommande pensionsregleringen, innefattande såväl den egentliga pensionsförbättringen som den tekniska uppräknigen, synes böra genomföras på sådant sätt, att nu utgående pension, dyrtidstillägg (utom barntillägg) och kristillägg däri inberäknat, ökas med beloppet av ifrågakommande förhöjning, varefter den nya pensionen bestämmes till belopp,

som jämte rörligt tillägg och kristillägg närmast svarar mot summan av förut nämnda förmåner. Nu utgående barntillägg torde övergångsvis få behållas. De nya pensionsbelopp, som skola ersätta de äldre pensionerna, böra beräknas med ledning av särskild tabell, i vilken angivas nuvarande pensionsbelopp i intervaller om 12 kronor samt häremot svarande reglerade pensioner. De beträffande nyare pensioner ifrågakommande reglerade pensionsbeloppen böra angivas för varje lönegrad.

Genom särskild maximeringsregel bör stadgas, att *äldre* pension icke genom förhöjningen må bestämmas till högre belopp än motsvarande *nyare* pension. För tillämpningen av en sådan regel blir det i ett fåtal fall erforderligt att fastställa, till vilken lönegrad eller pensionsgrupp f. d. anställningshavare i det särskilda fallet skall anses hänförlig. Prövningen härav torde böra ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på den pensionsutbetalande myndigheten.

Beträffande avkortad pension bör förbättringen i allmänhet ske på sådant sätt, att det vid nuvarande indexläge utgående beloppet höjes proportionellt mot den förbättring, som ifrågakommer för motsvarande hel pension. I likhet med vad som skedde vid 1944 års reglering bör undantag göras från denna huvudregel såvitt angår avkortade pensioner, som utgå enligt någon av kungörelserna den 29 juni 1917 (nr 441—443) med reglementen för respektive statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal, telegrafverkets pensionskassa för pensionering av verkstads-, förråds- och linjearbetare samt statens vattenfallsverks pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal. Den för hel pension ifrågakommande förbättringen synes sålunda beträffande avkortad pension böra i här berörda fall minskas med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed sammanlagda antalet tjänstår, beräknade enligt grunderna för nu gällande tjänstepensionsbestämmelser, understiger 30.

I likhet med vad som skedde vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar torde förbättring å fyllnadspensioner till vissa tjänstemän, som i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar eller bandelar övergått i statens järnvägars tjänst, beräknas med beaktande av den förbättring av tjänstepension, som enligt ovan förordade grunder skulle ha ägt rum, om vederbörande varit underkastad de tjänstepensionsbestämmelser, som i allmänhet gällt för anställning vid statens järnvägar.

4. Förbättring av övriga författningenliga tjänstepensioner.

F. d. innehavare av i lönehänseende alltjämt oreglerade pensionsberättigande befattningar. Vid de av 1943 och 1944 års riksdagar beslutade omregleringarna av äldre tjänstepensioner undantogs, såsom redan angivits, i princip pensionärer, vilka innehaft sådana med pensionsrätt förenade befattningar inom den civila statsförvaltningen, som ännu äro att betrakta som i avlöningshänseende oreglerade. Undantaget har icke varit av praktisk betydelse, i det att, såvitt framgår av verkställd undersökning, samtliga pensionstagare, vilka innehaft nu avsedd anställning, åtnjutit pensioner av sådan storleksordning, att förbättring enligt 1943 och 1944 års kungörelser icke kunnat ifrågakomma.

Därest emellertid förbättringen på sätt i departementspromemorian förordats utsträcker att omfatta pensionärer i alla pensionslägen, skulle ett fort-

satt uppehållande av begränsningen bli av reell betydelse. Med hänsyn till den relativt låga pensionsnivån för ifrågavarande grupp pensionstagare föreligger det, framhålles i promemorian, icke någon fara för att förmånerna vid en omreglering enligt de i förevarande sammanhang förordade grunderna skulle komma att överstiga dem, som skulle utgå såsom *nyaste* pensioner efter en löneroglering. Förbättringen skulle alltså enligt promemorian utan särskild begränsning böra för hel pension bestämmas till 450 kronor för år. De nu avsedda pensionstagarna äro i huvudsak häradskskrivare och distriktslantmätare.

F. d. beställningshavare å arméns och marinens övergångsstat. Enligt kungörelsen den 21 april 1944 (nr 203) angående tillämpning i vissa fall av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena å beställningshavare tillhörande arméns och marinens övergångsstat m. m. ha dessa reglementen, räknat från och med den 1 juli 1944, under vissa förutsättningar och med vissa modifikationer erhållit tillämpning å till övergångsstat *tvångsvis* överförda beställningshavare, för vilka gälla föreskrifterna i kungörelsen den 23 oktober 1925 (nr 429). 1944 års kungörelse har erhållit tillämpning å beställningshavare, som efter den 30 juni 1939 men före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring. Vid pensionsbeloppets bestämmande skola enligt kungörelsen tillämpas de pensionsunderlag, som anses ha varit för vederbörande gällande i medeltal under tiden från överföringen till övergångsstat intill pensionsålderns inträde. Om perioden mellan dessa tidpunkter omfattat flera än tio hela kalenderår, skola dock tillämpas lägst de underlag, som anses ha varit för beställningshavaren gällande i medeltal under de tio hela på varandra följande kalenderår, varunder beställningshavarens tjänstgöring varit mest omfattande. Beträffande de pensionsunderlag, som anses ha varit gällande, stadgas i kungörelsen, att de för motsvarande personal å aktiv stat enligt allmänna tjänstepensionsreglementet gällande underlagen skola tillämpas för tid, under vilken beställningshavaren uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring, samt att tidigare gällande pensionsunderlag, omräknade till 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå, skola tillämpas för annan tid.

Den i kungörelsen 1944: 736 föreskrivna omregleringen av vissa äldre tjänstepensioner omfattade pensioner till f. d. beställningshavare å *tvångsvis* övergångsstat, vilka efter överföringen till övergångsstat men före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring utan att — med hänsyn till att tjänstgöringen fullgjorts i tiden före den 1 juli 1939 — ha kommit i åtnjutande av pensionsförbättring enligt kungörelsen 1944: 203. Vid bestämmandet av ifrågavarande förbättring har anknytning sökts till stadgandena i sistnämnda kungörelse. I enlighet härmed gäller, att f. d. beställningshavare å *tvångsvis* övergångsstat i princip erhållit en pensionsförbättring av 144 eller 204 kronor — med tillägg inräknade 200 eller 300 kronor — därest han under tiden

mellan överföringen till övergångsstat och pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring. Om ifrågavarande tjänstgöring varit av mindre omfattning, har förhöjningen i motsvarande mån nedsatts.

I departementspromemorian anföres i fråga om reglering av pensionerna till f. d. beställningshavare å övergångsstat följande.

Till övergångsstat *frivilligt* överförda beställningshavare ha icke inbegripits i någon av regleringarna. Då emellertid med den nu åsyftade pensionsregleringen till skillnad från tidigare regleringar avses en generell höjning av nivån för äldre och nyare pensioner till f. d. statsanställda och med dem likställda, synes skäl icke föreligga att i förevarande sammanhang utesluta de beställningshavare, vilka *frivilligt* överförts till övergångsstat. Beträffande såväl de *frivilligt* som de *tvångsvis* överförda beställningshavarna torde förbättringen icke heller böra göras beroende av eller eljest sättas i relation till den tjänstgöring, som kan ha fullgjorts efter överföringen till övergångsstat.

De beställningshavare å *tvångsvis* övergångsstat, för vilka allmänna tjänstepensionsreglementet enligt kungörelsen 1944: 203 i viss omfattning erhållit tillämpning, synas visserligen icke böra omfattas av pensionsregleringen, men då det icke torde vara uteslutet, att de härigenom komma i sämre läge, än om de icke erhållit en pensionsreglering enligt nämnda kungörelse, torde i särskild ordning böra stadgas, att dem enligt samma kungörelse tillkommande pensionsförmåner icke må understiga pension enligt militära tjänstepensionsreglementet, förhöjd med nu ifrågasatt förbättring samt, i förekommande fall, pensionsförbättring enligt kungörelsen 1944: 736.

F. d. övningslärare vid det statliga undervisningsväsendet och de högre kommunala skolorna. Övningslärarna vid det statliga undervisningsväsendet intaga en särställning i så måtto, att för flertalet av dem avlöningen inom vissa gränser växlar med tjänstgöringens omfattning i veckotimmar räknad. Enligt före den 1 januari 1938 gällande lönebestämmelser fastställdes lönen med hänsyn till det minsta antal undervisningstimmar i ämnet, som var bestämt för ordinarie lärare vid vederbörande läroanstalt. För överskjutande tjänstgöring lämnades särskild ersättning per veckotimme. Genom de avlöningsbestämmelser för lärare vid det statliga undervisningsväsendet, som fastställdes av 1937 års riksdag, infördes ett nytt lönesystem för övningslärarna. Man utgick därvid från en för lärare med 30 veckotimmar avsedd avlöning och för varje veckotimme, som över- eller understeg 30, skedde tillägg respektive avdrag i årslönen med 3 procent. Någon mera väsentlig saklig ändring i dessa regler gjordes sedermera icke vid lärarnas inordnande under civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet.

Före ikraftträdandet den 1 januari 1938 av 1937 års avlöningsbestämmelser voro övningslärarna i pensionshänseende underkastade bestämmelserna i 1907 års lag. Bestämmelser angående pensionsunderlag och pensionsbeloppens beräkning voro dock meddelade i särskild kungörelse, 1919: 508. Enligt denna skulle pensionsunderlag bestämmas för varje läsår med hänsyn till årsavlöningen, vilken i sin tur var bestämd i förhållande till tjänstgöring-

ens omfattning. Pensionen beräknades i allmänhet till ett belopp, motsvarande medeltalet av de högsta pensionsunderlag, som varit för befattningshavaren gällande under vart och ett av de närmast före pensionstillfället förflutna 10 åren.

Enligt det för övningslärarna alltjämt gällande civila tjänstepensionsreglementet, vilket erhöll tillämpning å dessa lärare från och med den 1 januari 1938, har anpassningen av pensionsbeloppet efter tjänstgöringens omfattning åstadkommit genom modifierad tjänstårsberäkning. Sålunda skall tid, under vilken lönebeloppet ökats eller minskats, vid beräkningen av tjänstår ökas, respektive minskas med samma antal procent som lönebeloppet, dock må ökningen utgöra högst 12 procent. Övergångsvis skola de äldre bestämmelserna tillämpas i fall, där dessa ställa sig förmånligare.

De statliga övningslärarna inordnades vid 1942 års pensionsreglering icke under allmänna tjänstepensionsreglementet med hänsyn till de för dessa lärare speciella tjänstgöringsförhållandena.

Vad angår lärare i övningsämnen vid de högre kommunala skolorna har tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna av enahanda skäl icke erhållit tillämpning, utan dessa lärare erhålla alltjämt pension med tillämpning av reglementet för statens pensionsanstalt.

Beträffande en reglering av ifrågavarande pensioner anföres i promemorian följande.

Med hänsyn till att allmänna tjänstepensionsreglementet respektive tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna icke äger tillämpning å övningslärarna och övningslärarnas anställningsförhållanden för närvarande äro föremål för särskilda överväganden, har det förefallit tveksamt om f. d. övningslärare böra omfattas av förevarande pensionsreglering. Då emellertid, såsom i det föregående framhållits i fråga om förbättring av pensioner till f. d. beställningshavare å övergångsstat, med regleringen torde avses att åstadkomma en allmän höjning av nivån för äldre och nyare pensioner till f. d. statsanställda och med dem likställda, synas jämväl de till f. d. övningslärarna utgående pensionerna böra förbättras, under förutsättning dock, att de reglerade pensionerna icke härigenom lyftas till högre nivå, än som kan väntas bli nådd vid en blivande definitiv pensionsreglering. Nu ifrågasatt pensionsförbättring torde emellertid icke komma att medföra dylika konsekvenser. Beträffande förbättringens genomförande för denna grupp pensionstagare synes förbättring å pension, vilken beräknats efter lön, som svarar mot lägre timtal för vecka räknat än 30, böra bestämmas efter samma grunder som gälla i fråga om avkortad pension. Närmare föreskrifter angående pensionsförbättringens beräkning torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Vissa f. d. befattningshavare å indragningsstat m. fl. vid domänverket. Enligt beslut vid 1933, 1934 och 1937 års riksdagar ha till indragningsstat vid domänverket utan tjänstgöringsskyldighet överförts vissa befattningshavare vid domänverket. I samband härmed har enlledigats ett mindre antal icke-ordinarie befattningshavare med rätt till förtidspension enligt särskilda grunder.

De till *indragningsstat* överförda befattningshavarna bibehöllos vid rätt till pension enligt kungörelsen 1922:323 och ägde såsom tjänstår för pension även tillgodoräkna tid, varunder de tillhört indragningsstaten. Genom särskilt beslut den 8 maj 1936 har Kungl. Maj:t förordnat, att bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet från och med den 1 juli 1937 skulle äga tillämpning å personal, som vid denna tidpunkt fanns uppförd å indragningsstat för domänverket. Allmänna tjänstepensionsreglementet har däremot icke gjorts tillämpligt å indragningsstatspersonalen.

En omreglering av äldre pensioner, vilken såsom den förevarande har karaktär av generell pensionsförhöjning, torde, framhålles i promemorian, jämväl böra omfatta pensioner, vilka utgå till f. d. befattningshavare på indragningsstat vid domänverket. De härvid förordade generella grunderna anses kunna tillämpas utan någon begränsning.

Förtidspension har tillförsäkrats icke-ordinarie befattningshavare, som uppnått 40 levnadsår och tjänstgjort inom domänverket i sammanlagt minst 12 år. För befattningshavare med 12 tjänstgöringsår utgick pensionen med belopp, som motsvarade $\frac{4}{9}$ av lönen enligt A-grupp och högsta löneklass för man och näst högsta löneklass för kvinna i den tjänstegrupp eller lönegrad, som befattningshavaren vid avskedet tillhörde. I fråga om befattningshavare med högre antal tjänstår än 12 har gällt, att pensionen ökats för varje ytterligare tjänstgöringsår intill 25 år med 20 kronor, dock att tilläggsbeloppet skulle utgöra 45 kronor för extra ordinarie och extra befattningshavare i tjänstegrupp 7 samt 60 kronor för befattningshavare å extra stat i någon av lönegraderna 9—15.

Förtidspensionerna utgå i flertalet fall med betydligt högre belopp än motsvarande ålderspensioner, bestämda enligt civila tjänstepensionsreglementet. Med hänsyn härtill och då förtidspensionerna tillförsäkrats i fall, där författningens pension icke skulle ha kunnat ifrågakomma, ha skäl icke ansetts föreligga att för dem medgiva förbättring enligt de eljest förordade grunderna. Då emellertid förevarande befattningshavare, därest de kvarstått i tjänst till för motsvarande ordinarie personal gällande pensionsålder, i allmänhet skulle ha kommit i åtnjutande av antingen riksdagspension eller pension enligt civila eller allmänna tjänstepensionsreglementet, föreslås i promemorian, att pensionsförbättring i förekommande fall skall utgå till sådant belopp, att pensionen jämte förbättringen bringas att till beloppet svara mot jämförlig riksdagspension jämte förbättring, beräknad på sätt i det följande förordas, respektive tjänstepension (förhöjd tjänstepension) enligt civila tjänstepensionsreglementet jämte i det föregående förordad förbättring.

F. d. civila löntagare vid armén och marinen vilka förtidspensionerats i samband med 1925 års försvarsorganisation. Enligt kungörelsen 1926:10 angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen utgick förtidspension eller avskedsersättning till de civila löntagare vid armén samt de månads- och daglönare och med

dem jämställda löntagare vid marinen, vilka till följd av 1925 års försvarsorganisation blivit övertaliga och på den grund erhållit avsked utan att kunna erhålla likvärdig anställning vid försvarsväsendet. Från författningens tillämpning voro i huvudsak undantagna 1) löntagare, för vilken anställningen var att betrakta såsom bisyssla, 2) löntagare, som åtnjöt annan statspension än båtsmanspension eller understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, 3) icke försörjningspliktig löntagare under 25 år, 4) löntagare med kortare anställningstid än 4 år samt 5) löntagare, vilken skulle komma att avgå efter den 30 juni 1929.

Personalen indelades i tre grupper, nämligen

grupp I: verkmästare och jämställda,

grupp II: förmän, verkstadsföreståndare, sjukvaktare m. fl. samt

grupp III: övriga daglönare och arbetare, kokerskor och tvätterskor m. fl.

I departementspromemorian föreslås en reglering av förevarande pensioner efter i huvudsak samma linjer, som förordats beträffande förtidspensioner till f. d. befattningshavare vid domänverket. I promemorian anföres.

Vissa av ifrågavarande f. d. anställningshavare skulle, därest de icke på grund av genomförandet av 1925 års försvarsorganisation blivit entledigade, vid uppnådd pensionsålder ägt komma i åtnjutande av pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 24 augusti 1920 (nr 645) angående pensionsförbättring åt vid marinen anställda daglönare eller i några enstaka fall (månadslönare) enligt reglementet för flottans pensionskassa. Beträffande sådan pensionstagare synes förbättring visserligen böra ifrågakomma men begränsas till sådant belopp, att pensionen jämte förbättring icke överstiger vad som skulle ha tillkommit honom såsom pension, nu förordad förbättring däri inberäknad, därest han pensionerats enligt dessa bestämmelser vid pensionsålderns inträde och pensionen därvid bestämts på grundval av det antal tjänstår han innehade vid tidpunkten för det i verkligheten förekomna entledigandet.

Annan pensionstagare än nu sagts lär kunna antagas ha kommit i åtnjutande av riksdagspension, därest omorganisationen icke kommit till stånd. En pensionsförbättring torde med hänsyn härtill böra utgå till sådant belopp, att pensionen jämte förbättringen bringas att till beloppet svara mot jämförlig riksdagspension jämte förbättring.

F. d. arbetare i anställning utan pensionsrätt men med författningensligt bestämd pension. Enligt kungörelsen 1918: 859 angående pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, kungörelserna 1934: 585 och 1942: 696 med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst samt kungörelsen 1944: 502 med föreskrifter angående pensionering av vissa f. d. arbetare vid vägväsendet utgå pensioner åt vissa arbetare i statens tjänst, vilka icke innehåft med pensionsrätt förenad anställning. Storleken av de pensioner, som utgå enligt 1918, 1934 och 1942 års kungörelser — samtliga beräknade vid nuvarande indexläge — framgår av följande sammanställning.

Tjänstår	Pensionsförfattning				
	1918: 859	1934: 585		1942: 696	
	man	man	kvinnor	man	kvinnor
Sammanlagda nuvarande pensionsförmåner, kronor					
40—	1 609: 92	1 623: 84	1 281: 60	1 650: 60	1 257: 60
35—39	1 542: 24				
30—34	1 472: 64				
25—29	1 404: 96	1 404: 96	1 104: 48	1 367: 64	1 053: 24
20—24	—	1 172: 16	905: 76	1 100: 40	848: 88
15—19	—	933: 60	703: 20	833: 16	628: 80

Av denna sammanställning framgår, att de enligt 1942 års kungörelse utgående pensionerna vid nuvarande indexläge i allmänhet — i samtliga fall då lägre tjänstålder än 30 år förekommit — äro lägre än motsvarande pensioner enligt 1934 års kungörelse. Detta sammanhänger med att å de senare pensionerna utgå dyrtidstillägg, beräknade å förhöjda underlag, medan å de förra utgå rörliga tillägg, beräknade å grundpensionernas belopp.

1943 och 1944 års förbättringar av äldre tjänstepensioner ha haft till syfte att så höja pensionsnivån, att förefintlig skillnad mellan *äldre* och *nyare* pensioner å ena sidan och *nyaste* pensioner å andra sidan helt eller delvis utjämnas. Förbättringen har därvid alltid begränsats så att pensionen jämte förbättring icke kommit att överstiga motsvarande *nyaste* pension.

Det förhållandet att de *nyaste* pensionerna i allmänhet äro lägre än *äldre* och *nyare* pensioner har uppmärksamrats vid 1945 års riksdags behandling av frågan om förbättring av äldre tjänstepensioner. Riksdagen har härvid förordat, att frågan om en höjning av de summariska pensionerna snarast måtte komma under prövning. I anledning härav föreslås i promemorian, att i första hand förhöjning genomföres av de pensioner, som beviljats med tillämpning av kungörelsen 1942: 696. I promemorian anföres vidare:

Enligt 14 § 3 mom. a) 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare må såsom tjänstår tillgodoräknas två tredjedelar av tid, under vilken arbetare efter uppnådd ålder av 18 år men före pensionsålderns inträde i statens tjänst innehåft sådan anställning, vilken utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. För att vinna en skälig avvägning av pensionerna enligt de summariska pensionsbestämmelserna i förhållande till de pensioner, som utgå med tillämpning av 1942 års arbetarpensionsreglemente, förefaller det med hänsyn till förenämnda regel om två tredjedels tillgodoräkning naturligt, att såsom pensioner vid högsta antalet tjänstår enligt de summariska pensionsbestämmelserna fastställas belopp, som utgöra två tredjedelar av pensionsunderlagen för icke yrkesarbetare enligt 1942 års arbetarpensionsreglemente. I överensstämmelse härmed förordas, att enligt kungörelsen 1942: 696 utgående pensioner förbättras på sätt framgår av efterföljande sammanställning. Även på dylikt sätt bestämda pensionsbelopp skulle emellertid i vissa fall understiga motsvarande pensioner enligt 1918 och 1934 års kungörelser. Det torde dock, med hänsyn till den sålunda föreslagna anpassningen efter pensioner enligt 1942 års arbetarpensionsreglemente icke

böra ifrågakomma att ytterligare höja de härvid ifrågakommande pensionsbeloppen. I övrigt torde pensionerna enligt 1918 och 1934 års kungörelser jämkas uppåt till de för pensionerna enligt 1942 års kungörelse förordade beloppen. De förordade nya pensionsbeloppen — i vissa fall inkluderande teknisk uppräknig — framgå av följande sammanställning.

Tjänst- år	Pensioner, vilka beviljats med tillämpning av									
	kungörelsen 1918: 859		kungörelsen 1934: 585				kungörelsen 1942: 696			
	man		man		kvinna		man		kvinna	
	pen- sion kr.	samman- lagda pens.- förmåner kr.	grund- belopp kr.	samman- lagda pens.- förmåner kr.	grund- belopp kr.	samman- lagda pens.- förmåner kr.	grund- belopp kr.	samman- lagda pens.- förmåner kr.	grund- belopp kr.	samman- lagda pens.- förmåner kr.
40—	1 380	1 807: 80	1 380	1 807: 80	996	1 304: 76	1 380	1 807: 80	996	1 304: 76
35—39										
30—34										
25—29	1 152	1 509: 12	1 152	1 509: 12	846	1 106: 40	1 152	1 509: 12	828	1 084: 68
20—24	—	—	924	1 210: 44	696	911: 76	924	1 210: 44	672	880: 32
15—19	—	—	720	943: 20	540	707: 40	696	911: 76	504	660: 24

I samband med den nyss förordade förbättringen torde de i 6 § kungörelsen 1942: 696 angivna grundbeloppen böra ändras till följande belopp nämligen, för man 696, 924, 1 152 och 1 380 kronor samt för kvinna 504, 672, 828 och 996 kronor.

De i kungörelsen 1944: 502 bestämda pensionsbeloppen ha satts i viss relation till pensionsbeloppen i kungörelsen 1942: 696. Å pensioner enligt förstnämnda kungörelse utgå ej rörliga tilläggsförmåner, vilket motiverats av att ifrågavarande arbetare antingen allenast kort tid eller ock ej alls innehaft anställning i statens tjänst. I betraktande av den förordade höjningen av de i kungörelsen 1942: 696 fastställda grundbeloppen torde jämväl en häremot svarande proportionell höjning av pensionerna enligt förevarande kungörelse böra ske.

De i enlighet härmed omräknade beloppen skulle för år räknat utgöra om

anställningstiden understiger 20 år.....	kronor	768
» » » uppgår till 20 men ej till 25 år,	»	984
» » » uppgår till 25 år eller mera	»	1 212.

5. Förbättring av riksdagspensioner m. m.

Riksdagen har i icke obetydlig omfattning beviljat pensioner åt f. d. befattningshavare och arbetare i statens tjänst, vilka icke kunnat komma i åtnjutande av författningens pension eller för vilka en förbättring av utgående författningens pension ansetts böra ifrågakomma. Därjämte har riksdagen i vissa fall beviljat pension eller understöd, ehuru statlig anställning icke förekommit. Sålunda har i vissa fall meddelats beslut angående pensioner åt f. d. tjänstemän och arbetare vid företag, vilka övergått i statens ägo

eller nedlagts i samband med förstatligande av viss verksamhet. Vidare har årligen i ett flertal fall beviljats understöd till personer, vilka blivit helt eller till viss del arbetsoförmögna på grund av olycksfall under sådana förhållanden, att ersättning författningsenligt icke kunnat ifrågakomma men likväl ansetts böra utgå av statsmedel. Slutligen ha i några undantagsfall enskilda personer tillerkänts s. k. honnörspensioner såsom erkänsla för visade medborgerliga förtjänster.

Vissa riksdagspensioner ha ansetts icke böra bli föremål för reglering. Här om anföres i promemorian.

En generell pensionsförbättring, sådan som den i det föregående förordade, synes böra begränsas till pensioner, vilka ha karaktären av tjänstepensioner. Om och i vad mån honnörspensioner skola förbättras, synes sålunda icke böra upptagas till prövning i förevarande sammanhang. Jämväl frågan om en omreglering av olycksfallsunderstöden torde böra upptagas till prövning i annan ordning. Vad angår pensioner åt f. d. anställningshavare vid enskilda företag, vilka övergått i statens ägo eller nedlagts i samband med förstatligande av viss verksamhet, ha dessa i allmänhet fastställts att utgå med belopp antingen bestämda enligt särskild överenskommelse eller motsvarande vad som skulle ha tillförsäkrats vederbörande vid fortsatt anställning hos det enskilda företaget. Med hänsyn härtill torde anledning icke föreligga att upptaga dessa pensioner till omprövning.

Frågan om förbättring av de av riksdagen beviljade tjänstepensionerna behandlas i promemorian, var för sig vad angår pensioner åt f. d. tjänstemän och pensioner åt f. d. arbetare. I promemorian anföres beträffande pensioner åt f. d. *tjänstemän*.

Bland de riksdagspensioner, vilka beviljats statsanställda tjänstemän, märkes en mindre grupp pensioner, vilka fastställts att utgå med belopp, motsvarande författningsenlig pension. I vissa fall har riksdagen beviljat enligt författningsenliga grunder bestämd pension att utgå utöver författningsenligt beviljad pension. Pensioner av den sistnämnda typen (fyllnadspensioner) förekommo tidigare i relativt stor omfattning. Detta sammanhänge med att riksdagen före införandet av de nuvarande bestämmelserna om tillgodoräkning av tjänstår för pension i särskilda fall prövide dylika frågor om särskild tillgodoräkning och i samband med ett tillgodoräkningsmedgivande beviljade en därpå grundad tilläggspension att utgå jämte en författningsenlig pension. Fall av liknande karaktär förekomma även, där riksdagen beviljat tilläggspension med belopp, motsvarande skillnaden mellan pension i högre och pension i lägre lönegrad.

De riksdagspensioner, vilka fastställts till belopp motsvarande författningsenlig pension, synas vid en omreglering av äldre tjänstepensioner böra behandlas såsom författningsenlig pension. I enlighet härmed bör å dessa pensioner utgå en pensionsförbättring av 450 respektive 300 kronor, beroende av om pensionen bestämts att svara mot *äldre* eller *nyare* tjänstepension. Därjämte böra emellertid pensionerna omregleras i anslutning till bestämmelserna i kungörelserna 1943:578 och 1944:736 angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner. Pensioner till lägre belopp än 2 256 kronor skulle i enlighet härmed komma att förhöjas, äldre pensioner med 750 kronor och nyare pensioner med 500 kronor.

Av riksdagen bestämd tilläggspension torde vid en pensionsreglering böra tagas i betraktande gemensamt med huvudpensionen och de båda pensionerna därvid behandlas såsom en enhet. Lämpligen böra i samband med omreg-

leringen pensionerna sammanföras till en pension, att utgå från det anslag, från vilket huvudpensionen för närvarande bestrides.

Beträffande riksdagspensioner åt f. d. tjänstemän i övrigt gäller i allmänhet, att de beräknats efter ett pensionsbelopp för hel pension räknat, som med 10 procent understiger två tredjedelar av lönen. Avdraget med 10 procent har verkställts med hänsyn till att pensionsavgifter icke erlagts. För fall som prövats av riksdagen efter det att statliga befattningshavare erhållit dyrtso-differentierade löner, har lönen i regel beräknats efter A-ort.

Samtliga här avsedda pensioner böra vid genomförandet av en reglering med hänsyn till det sätt varpå de beräknats uppdelas i *äldre* och *nyare* pensioner. I vad mån riksdagspension är hänförlig till den ena eller andra gruppen måste bedömas från fall till fall. Härvid bör i första hand vara utslags-givande, huruvida pensionen beräknats efter reglerad eller oreglerad lön. Den sålunda avsedda prövningen torde kunna anförtros åt vederbörande pension-utbetalande myndighet.

Konstruktionen av här ifrågavarande pensioner har överhuvud taget varit sådan, att en omreglering av desamma synes böra ske i nära överensstäm-melse med vad ovan förordats i fråga om förbättring av författningsenliga tjänstepensioner. De därvid föreslagna förbättringarna böra med hänsyn till det sätt, på vilket de här avsedda riksdagspensionerna beräknats, minskas med tio procent. Beloppen av nu ifrågavarande förbättringar å *äldre* och *nyare* riksdagspensioner torde i enlighet härmed böra utgöra respektive 405 och 270 kronor. Pensioner med lägre grundbelopp än $(2\,568 - \frac{10}{100} \times 2\,568 = \text{avrundat})$ 2 316 kronor synas härvid jämväl böra förhöjas med belopp svarande mot den vid 1943—1944 års regleringar av äldre tjänstepensioner genomförda sammanlagda förbättringen för motsvarande författningsenliga pensioner. Den förbättring, som i enlighet härmed skulle genomföras för med hela pensioner jämställda riksdagspensioner, framgår av följande sam-manställning.

Nuvarande pension		Äldre pension	Nyare pension
Grundbelopp kronor	Sammanlagda pensionsförmåner, kronor	Pensionsförbättring, kronor	
—2 028: 00	—2 954: 83	675: 00	} 450: 00 450: 00—270: 00 270: 00
2 040: 00—2 112: 00	2 968: 80—3 078: 24	} 675: 00—405: 00	
2 124: 00—2 304: 00	3 092: 16—3 352: 80		
2 316: 00—	3 378: 72—	405: 00	

Principiellt torde förbättringen å *nyare* riksdagspension böra begränsas till så stor del av nu utgående pension, tilläggsförmåner däri inberäknade, som den relativt sett högsta förbättringen å författningsenlig *nyare* pension ut-gör av de sammanlagda pensionsförmånerna. Detta relationstal utgör 17,5 procent (lönegrad A 6). I anslutning härtill synes förbättringen å riksdags-pensioner böra begränsas till 20 procent å nyare och 30 procent å äldre riks-dagspension. En dylik begränsning medför, att pensioner med lägre årligt grundbelopp än 1 440 kronor, beräknade vid 30 tjänstår, erhålla en förbätt-ring med tillämpning av nämnda procenttal.

I fråga om pensioner åt f. d. *arbetare* anföres i promemorian.

Å flertalet av riksdagen beviljade pensioner till f. d. arbetare utgå dyrtidstillägg och kristillägg. Vad angår sådana pensioner torde det ligga när-mast till hands att genomföra en förbättring i anslutning till vad nyss för-

ordats beträffande tjänstemannapensioner. Med hänsyn till den praxis, som under senare år tillämpats vid bestämmandet av arbetarpensioner, synes emellertid en omräkning av pensionerna med tillämpning av de i det föregående förordade nya summariska pensionsgrunderna böra givas företräde. Härigenom ernås, att förefintliga ojämnheter beträffande pensionsbeloppen utjämnas i stället för att skärpas, såsom fallet skulle ha blivit vid en procentuell förbättring på sätt som föreslagits i fråga om vissa av riksdagen beviljade lägre tjänstemannapensioner.

Ett relativt stort antal pensioner utgår till f. d. arbetare i förmansställning samt yrkesutbildade arbetare. Då det icke synes vara tillfredsställande, att omreglerad pension i dylikt fall skall bestämmas efter de förordade summariska bestämmelserna — enligt vilka pensionsbeloppen skulle ställas i viss relation till arbetarpensionsreglementets pensionsunderlag för icke yrkesutbildade arbetare — synas i nu avsedda fall beloppen för hel pension böra fastställas till $\frac{2}{3}$ av pensionsunderlaget enligt arbetarpensionsreglementet för arbetare i pensionsgrupp II samt pension vid kortare tjänstetid nedsättas analogt med vad som gäller enligt de summariska bestämmelserna. Det torde böra ankomma på statskontoret att avgöra, till vilken pensionsgrupp vederbörande skall vara att hänföra. De sålunda förordade pensionsbeloppen, rörligt tillägg och kristillägg oberäknade, framgå av följande sammanställning.

		Anställningstid, år			
		15—19	20—24	25—29	30—
		Pensionsbelopp, kronor			
Yrkesutbildade	manliga arbetare	768:00	1 020:00	1 272:00	1 520:00
›	kvinnliga ›	564:00	744:00	936:00	1 116:00
Icke-›	manliga ›	696:00	924:00	1 152:00	1 380:00
›	kvinnliga ›	504:00	672:00	828:00	996:00

I vissa fall har riksdagen beviljat pensioner åt anställningshavare i arbetarställning, huvudsakligen städerskor, därvid samtidigt utsagts att rörliga tilläggsförmåner icke skulle utgå. Motivet till denna senare anvisning torde i regel ha varit, att pensionen jämte rörliga tilläggsförmåner skulle ha kommit i oskäligen relation till vederbörandes löneförmåner. Det torde med hänsyn till här angivna förhållande överhuvud taget vara tveksamt, huruvida ifrågakommande pensioner böra bli föremål för reglering. Därest förbättring anses böra ifrågakomma synes detta böra ske i form av ett medgivande att å pensionen må åtnjutas rörliga tilläggsförmåner.

Av det under tolfte huvudtiteln uppförda anslaget till diverse pensioner och understöd bestridas förutom riksdagspensioner bl. a. vissa pensioner, vilka bestämts av Kungl. Maj:t eller av statlig myndighet. Bland dessa pensioner märkas pensioner, vilka utgå till vissa f. d. anställningshavare vid sinner sjukhusen, framför allt lägre vård- och ekonomipersonal. Pensionerna till dessa f. d. anställningshavare ha i regel fastställts efter samma normer, som gälla i fråga om författningsenlig pension, dock att de i enlighet härmed beräknade pensionsbeloppen minskats med 15 procent med hänsyn till att pensionsavgifter icke erlagts. Vidare utgå av förenämnda anslag pensioner åt f. d. anställningshavare vid de av statsverket övertagna tjänste- och familje-

pensionskassorna. Dessa pensioner utgå i allmänhet enligt grunderna för de för motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen gällande pensionsreglementena. Beträffande dessa och övriga i promemorian ej särskilt omnämnda från anslaget till diverse pensioner och understöd utgående pensioner föreslås, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att besluta om pensionsförhöjning i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna grunderna för förevarande pensionsreglering.

Yttrandena.

Över promemorian ha infordrade utlåtanden avgivits av försvarets civilförvaltning, järnvägsstyrelsen, statskontoret och statens pensionsanstalt, varjämte yttranden inkommit jämväl från styrelsen för pensionerade statstjänstemäns riksförbund och från pensionerade folkskollärares riksförbund.

Försvarets civilförvaltning har därvid anfört följande.

I likhet med vad bankoutskottet anfört i sitt utlåtande 1945:50 finner civilförvaltningen det med rättvisa och billighet förenligt att en allmän reglering av de s. k. äldre och nyare pensionerna åvägabringas genom åtgärder, vilka så långt detta är möjligt med hänsyn till det statsfinansiella läget, innefatta en mera definitiv lösning av pensionsfrågan för de pensionstagargrupper, som ej uppbära pensioner enligt de nyaste tjänstepensionsreglementena.

Den i promemorian föreslagna pensionsförbättringen, som enligt givna direktiv i princip omfattar alla äldre och nyare tjänstepensioner, har utformats olika för skilda huvudgrupper av pensionstagare. Beträffande förbättringen av pensioner, grundade i befattningar som numera äro förenade med pensionsrätt enligt 1941—1943 års tjänstepensionsreglementen, har i promemorian angivits tre alternativ. Av dessa torde alternativ 2, enligt vilket samtliga pensioner skulle uppräknas till ungefärligen motsvarande belopp som de nyaste pensionerna, vara den ojämförligt rättvisaste och mest rationella lösningen av frågan. De invändningar, som i promemorian gjorts mot detta alternativ, torde delvis kunna framställas även gentemot det i promemorian förordade alternativ 3. Ett genomförande av sistnämnda alternativ, i stort sett innebärande en pensionsförbättring med visst ensartat belopp för alla pensionstagare, synes innebära att pensionstagare i de lägre grupperna erhålla pension i nivå med motsvarande nyaste pensioner under det att förbättringen skulle bliva förhållandevis sämre för pensionstagare i de högre grupperna.

Härvid märkes särskilt att för pensionstagare i mellangrupperna pensionsförbättring enligt alternativ 3 kommer att innebära, att pensionerna i vissa fall icke närma sig de nyaste pensionerna för motsvarande grupper i samma proportion, som fallet blir för pensionstagare i de högre grupperna. Då dessa ojämnheter äro jämförelsevis framträdande torde det kunna ifrågasättas, att — därest icke en efter de nyaste pensionsunderlagen för vederbörliga befattningar graderad pensionsförbättring anses böra ifrågakomma — en viss jämkning av pensionsförbättringen enligt alternativ 3 vidtages så att nu omnämnda ojämnheter i möjligaste mån utjämnas.

Vad beträffar utformningen av de ifrågasatta pensionsförbättringarna för övriga pensionstagargrupper ha de framlagda förslagen icke givit civilförvaltningen anledning till erinran.

Från den nu ifrågasatta pensionsförbättringen har undantagits bland annat pensioner till f. d. personal i försvarsväsendets reserver. I promemorian ifrågasättes emellertid huruvida icke för vinnande av full enhetlighet även för dessa pensioner borde ifrågakomma en sådan omreglering, som föreslagits för de tjänstepensioner, varå dyrtidstillägg för närvarande utgår och varigenom en sådan teknisk uppräknig av pensionerna skulle ske att å desamma i fortsättningen beräknades rörligt tillägg och kristillägg. Även civilförvaltningen anser en dylik omreglering böra komma till stånd. I samband därmed torde åtgärder även böra vidtagas för att eliminera de ojämnheter, som kunna uppstå mellan äldre och nyare reservpensioner på grund av stadgandena i § 4 kungörelsen den 15 juni 1922, nr 360, angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt § 6 mom. 2 kungörelsen den 18 juni 1925, nr 280, med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Järnvägsstyrelsen har icke haft något att erinra mot genomförandet av en allmän pensionsreglering i den omfattning, som angivits i promemorian. Vad beträffar de tre alternativen för bestämmandet av pensionsförbättringens storlek, har styrelsen av billighetsskäl ansett sig böra biträda det i promemorian förordade alternativet 3, vilket vore ägnat att främst tillgodose de pensionärer, som vore i mera trängande behov av förbättring. En uppräknig av pensionerna i enlighet med alternativ 2 har järnvägsstyrelsen — med hänvisning till de skäl däremot som anförts i promemorian — ansett icke böra äga rum.

Statskontoret har yttrat:

Det i promemorian förordade alternativet för pensionsförbättringen torde medföra den verkan, att de lägre pensionerna — särskilt vad gäller s. k. nyare pensioner — helt bringas i nivå med pensionerna enligt de nyaste pensionsreglementena. I fråga om de mot högre lönelägen svarande pensionerna förslår däremot den förordade förbättringen att endast delvis täcka skillnaden i pensionsnivån för nyaste pensioner och pensioner av äldre typ. För nyare pensioner i lönelägen över 23 lönegraden motsvarar pensionsförbättringen sålunda i stort sett endast hälften av skillnaden. För äldre pensioner verkar den föreslagna pensionsförbättringen i än mindre grad utjämnande.

Verkningarna av den i promemorian förordade pensionsförbättringen kunna vid angivna förhållanden icke anses principiellt tillfredsställande. Promemorieförslaget synes därför icke böra gälla såsom en definitiv lösning av förevarande spörsmål. Vid en slutlig reglering bör enligt statskontorets mening väljas en sådan anordning, som åvägabringar en systematisk anpassning av tidigare beviljade pensioner efter pensionsnivån för nyaste pensioner. Statsmakterna ha också tidigare i princip godtagit en sådan systematisk lösning av frågan om förbättring av äldre pensioner. Så har skett vid den pensionsreglering, som genomfördes vid 1925 års riksdag och beträffande vilken föreliggande bestämmelser i kungörelsen nr 280/1925. Statskontoret har i och för sig intet att erinra mot en anpassning i principiell anslutning till det i promemorian angivna alternativet 2, därvid emellertid måste förutsättas skäligen beaktande av den lönenivå, som tillämpades vid vederbörandes avgång ur tjänst. Då en löne- och pensionsreglering för statliga befattningshavare är nära förestående tala i nuvarande läge övervägande skäl för en provisorisk pensionsförbättring. För det framtida ordnandet av all tjänste- och familjepensionering torde vidare de avgöranden, som komma att

träffas rörande folkpensioneringen, bli av väsentlig betydelse. Vid nu angivna förhållanden anser sig statskontoret böra för närvarande förorda en provisorisk reglering enligt alternativ 3.

Den föreslagna tekniska uppräknigen av de pensioner, som komma att omfattas av den ifrågasatta pensionsförbättringen, anser statskontoret jämväl böra avse enligt äldre grunder utgående pensioner åt förutvarande beställningshavare i försvarsväsendets reserver.

I promemorian har föreslagits en uppräknigen av de i kungörelsen 1944: 502 bestämda pensionsbeloppen i anslutning till en förordad förhöjning av pensionsbeloppen i 1942 års summariska arbetarpensionskungörelse. Förstnämnda kungörelse har avseende bland annat å sådana hos de förutvarande vägdistriktet anställda arbetare, vilka slutat denna anställning under år 1943 utan att därefter tagas i anspråk i den statliga vägorganisationen. De i kungörelsen förekommande pensionsbeloppen ha avvägrats med visst beaktande av det sätt, varpå pensioneringsfrågan för nu avsedda arbetare kunde antagas ha gestaltat sig, därest vägväsendet icke blivit förstatligt. En förbättring av de till dessa vägarbetare utgående pensionerna torde därför kunna föranleda krav på förhöjning jämväl av sådana till förutvarande tjänstemän hos vägdistriktet av statsmedel utgående pensioner, vilka fastställts enligt av vägdistriktet tillämpade pensioneringsgrunder. Enligt statskontorets mening bör en pensionsreglering för vägdistriktets förutvarande anställningshavare bliva beroende av en allmän översyn av pensionsläget för dessa. De i kungörelsen 1944: 502 angivna pensionsbeloppen böra därför icke omfattas av pensionsregleringen.

Däremot anser statskontoret, att denna bör avse även de pensionärer, vilka i egenskap av förutvarande värvat manskap vid marinen uppbära pension enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879 (nr 63). Såsom framgår av en i bilaga till propositionen 1939: 296 lämnad redogörelse har å pensionerna till här avsedda beställningshavare utgått pensionsförhöjning II enligt kungörelsen 1925: 280 i den mån vederbörande icke kommit i åtnjutande av särskild tilläggspension jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 4 juni 1920 (prop. nr 1920: 375). Pensionsförbättringen synes för här avsedda kategori pensionärer böra bestämmas till 450 kronor dock att förbättringen icke må överstiga 30 procent av förekommande pensionsbelopp däri inbegripet tilläggspension och pensionsförhöjning.

Statens pensionsanstalt har anfört i huvudsak följande.

Mot den föreslagna räckvidden av pensionsregleringen har pensionsanstalten i stort sett intet att erinra. Att undantag från pensionsförbättring i nu förevarande sammanhang i allmänhet göres i fråga om de enligt reglementet för statens pensionsanstalt utgående pensionerna synes naturligt särskilt med hänsyn till den omständigheten att staten såsom regel i princip lämnat mindre bidrag till dessa pensioner än till direkt statsanställda befattningshavares pensioner. En eventuell förbättring av de sålunda nu undantagna pensionerna bör föregås av en närmare utredning ej blott rörande förbättringens lämpliga belopp utan även rörande den del därav som skäligen bör bestridas av statsmedel. Statens bidrag till förbättringen kan, liksom det av staten lämnade bidraget till de redan utgående pensionsförmåerna, tänkas böra vara olika stor för olika kategorier av pensionstagare. Vid denna utredning torde även böra undersökas, i vad mån pensionstagarnas förutvarande huvudmän redan beviljat tillägg till de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna.

I betraktande av det nyss anförda synes det tveksamt, om i detta sammanhang förbättring bör ske av pensionerna till f. d. lärare vid de högre

kommunala skolorna. De fasta grundpensionerna äro nämligen här i princip helt bekostade av befattningshavarnas och deras huvudmäns avgifter, och staten bidrager alltså endast med de å pensionerna utgående tilläggsförmånerna. I fråga om övningslärarna tillkommer, att lönerna endast provisoriskt anpassats efter de nyaste statliga löneplanerna och att därför en anpassning av pensionsbestämmelserna efter de nyaste statliga reglerna ännu ej skett. Med hänsyn till det sagda kunde det ifrågasättas, om ej med ställningstagande till frågan om förbättring av nu förevarande pensioner borde anstå, intill dess en prövning företagits beräffande statens medverkan till förbättring av pensionerna för de kategorier, som åtnjuta pension enligt anstaltens reglemente. Den omständigheten, att staten numera påtagit sig större delen av kostnaden för lärarnas avlöning, vilket i och för sig kan motivera en omprövning av frågan om statens bidrag till pensioneringen, utgör å andra sidan ett skäl för att i pensionsförbättringen innefatta även f. d. lärare vid de högre kommunala skolorna.

Vid den nu föreslagna regleringen ha — liksom vid 1943 och 1944 års regleringar — uppskjutna pensioner undantagits från förbättring. Att så skett torde ha motiverats med att dessa pensioner i regel utgå till personer, som frivilligt lämnat sina befattningar i förtid för att övergå till annan verksamhet. Oftast är det här fråga om kvinnliga befattningshavare, som på grund av giftermål slutat sin anställning. Bland dem, som uppbära uppskjuten tjänstepension från statens pensionsanstalt, befinna sig emellertid även några, som avgått på grund av befattningens indragning och för vilka pensionerna därför enligt bestämmelser i pensionsreglementet beräknats så, att de motsvara ej blott befattningshavarnas egna pensionsavgifter utan även huvudmannens och statens bidrag. Då avgången ej är föranledd av befattningens indragning, tillgodoräknas i regel endast de avgifter, som befattningshavaren själv haft att erlægga. De nyssnämnda till följd av tjänstein-dragning förtidsavgångna befattningshavarna torde vara jämförliga med de på indragningsstat försatta eller förtidspensionerade anställningshavare vid försvarsväsendet och vid domänverket, vilka ej kommit i åtnjutande av 1943 och 1944 års pensionsregleringar men vilka nu föreslås till erhållande av förbättring. Den pensionsförbättring, som nu föreslås för sistnämnda grupper, bör enligt pensionsanstaltens mening tillkomma jämväl dem, som efter avgång på grund av befattningens indragning uppbära uppskjuten tjänstepension från statens pensionsanstalt.

I promemorian har ifrågasatts, huruvida icke för vinnande av full enhetlighet med avseende å reglerna för dyrtidskompensation åt pensionstagarna en uppräknig borde ske av alla från statens pensionsanstalt utgående pensioner till sådan nivå, att å desamma i fortsättningen skulle kunna beräknas rörligt tillägg och kristillägg.

I betraktande av att de från statens pensionsanstalt utgående pensioner, som ej nu skulle bli föremål för en realförbättring, eventuellt skulle erhålla en sådan och alltså omräknas, efter det ovan ifrågasatta utredning slutförts, finner pensionsanstalten det mest praktiskt, att den tekniska uppräknigen av dessa pensioner uppskjutes. I fråga om de pensioner åter, som nu skulle bli föremål för förbättring, torde det vara lämpligt, att en teknisk uppräknig samtidigt genomföres.

Vissa skäl tala onekligen för en uppreglering av alla tidigare pensioner till nivån för s. k. nyaste pensioner. Ej heller förefalla totala kostnaderna vid en omreglering av denna räckvidd, för närvarande ungefär 9,3 miljoner kronor, så stora i jämförelse med kostnaderna för det i promemorian förordade alternativet för pensionsförbättringen, för närvarande ungefär 6,7 miljoner kronor, att man av kostnadsskäl borde vara förhindrad att genomföra en dylik

lösning av frågan. Ovissheten i fråga om de framtida konsekvenserna av ett beslut av sådan innebörd gör emellertid, att i nuvarande läge i stället ett alternativ av mera begränsad räckvidd synes böra väljas. Det förordade alternativet har anstalten för sin del ansett kunna godtagas, även om andra lösningar kunde komma i fråga, till exempel en förbättring byggd på principer liknande dem, som kommit till uttryck i 1925 års bestämmelser om pensionsförhöjning i anslutning till 1920-talets lönerogleringar (kungörelsen 1925: 280).

Med avseende å de för vissa grupper av pensionstagare erforderliga specialbestämmelserna får pensionsanstalten framhålla följande. Pensionerna till f. d. lärare vid de högre kommunala skolorna äro understundom reducerade med hänsyn till att pension tillika utgår på grund av delaktighet i annan statsunderstödd pensionering. I dylika fall bör pensionsregleringen, om sådan skall förekomma, beräknas med utgångspunkt från det oreducerade pensionsbeloppet. Till f. d. övningslärare utgående pension, som bestämts på grundval av avlöning enligt 1938 års avlöningsreglemente, bör betraktas såsom s. k. nyare pension.

I fråga om vissa å f. d. anställningshavare i arbetarställning, huvudsakligen städerskor, beviljade riksdagspensioner, varå rörliga tilläggsförmåner icke utgå, har i promemorian uttalats, att det torde vara tveksamt, huruvida dessa pensioner böra bliva föremål för reglering, samt att, därest förbättring anses böra ifrågakomma, denna synes böra ske i form av ett medgivande att å pensionen må åtnjutas rörliga tilläggsförmåner. Pensionsanstalten, som ansluter sig till dessa uttalanden, vill tillägga, att beviljande av rörliga tilläggsförmåner å pensioner av ifrågavarande slag skulle för framtiden underlätta uppgörandet av förslag till lämpliga belopp i nya dylika pensionsfall. Så som förhållandena hittills gestaltat sig har det nämligen understundom varit vanskligt att avgöra, huruvida i ett föreliggande fall — i betraktande av tidigare riksdagsbeslut i liknande ärenden — rörliga tilläggsförmåner lämpligen borde förekomma eller icke, och tveksamhet har sedan uppstått, då det gällt att för en pension utan sådana tilläggsförmåner avväga beloppet i skäligt förhållande till pensionerna i nära likartade fall, där tilläggsförmåner ansetts böra utgå.

Härjämte har statens pensionsanstalt, med hänsyn till att frågan om reglering av äldre pensioner kan väntas bli ett i samband med framtida lönerogleringar regelmässigt uppkommande spörsmål, föreslagit att en utredning verkställes rörande åstadkommande av en lösning efter mera systematiskt utformade och generellt tillämpliga regler av problemet om äldre pensioners anpassning efter en senare tids pensionsnivå. Med detta förslag har dock anstalten icke ifrågasatt något uppskov med beslut i den nu föreliggande regleringsfrågan.

Styrelsen för pensionerade statstjänstemäns riksförbund har inledningsvis beklagat, att närmare utredning saknades om frågans principiella sida, d. v. s. i vad mån de äldre pensionärerna kunde anses ha berättigade anspråk på att i pensionshänseende bli likställda med de efter ingången av den 1 juli 1939 avgångna hefattningshavarna. Styrelsen har vidare anfört i huvudsak följande.

I promemorian talas om att i rådande tidsläge de grupper av pensionstagare, som äro i största behov av förbättring, främst böra tillgodoses. Från

pensionerade statstjänstemäns riksförbund liksom i flera riksdagsmotioner har vid olika tillfällen framhållits, att det här icke i främsta rummet är fråga om understöd på grund av rådande dyrtid utan om en rättvis utmätning av pensionerna åt statens f. d. befattningshavare utan åtskillnad till grad eller ställning.

I promemorian ha framlagts tre alternativa förslag till frågans lösning. Vid ett övervägande av de olika alternativen förordas alternativ 3, d. v. s. en förbättring av samtliga pensioner med ett bestämt årligt belopp, 450 kronor för äldre pensioner och 300 kronor för nyare pensioner. Enligt styrelsens mening synes alternativ 3 i stort sett böra lämnas företräde framför alternativ 1, som innebär omräkning av pensionerna efter lönen å C-ort. Som en olägenhet må dock framhållas, att nyare pensioner i lönegraderna 18—22 enligt alternativ 3 bli 117—155 kronor lägre än enligt alternativ 1. För de lägsta lönegraderna blir alternativ 3 fördelaktigare än alternativ 1. För övriga lönegrader blir skillnaden jämförelsevis obetydlig. Beträffande äldre pensioner blir däremot skillnaden i vissa fall mycket betydande till förmån för alternativ 1 beroende på omfattande lönejusteringar vid senare löneredringar.

Som representant för pensionärerna måste styrelsen giva bestämt företräde framför de nämnda alternativen åt alternativ 2, d. v. s. i princip full likställighet för de äldre pensionärerna med de f. d. befattningshavare, som avgått efter ingången av den 1 juli 1939, respektive för vissa militära beställningshavare efter den 1 juli 1940.

Enligt promemorian skulle en förbättring av de äldre och nyare pensionerna enligt alternativ 2 medföra betydande ojämnheter i pensionsförbättringens storlek. Men detta gäller väl egentligen de äldre pensionerna. För de nyare pensionerna skulle förbättringen i löneplan A stiga från 193 kronor i lönegrad 5 till 289 kronor i lönegrad 12 och sedan från 479 kronor i lönegrad 13 till 676 kronor i lönegrad 30. Att förbättringen i de lägre lönegraderna blir jämförelsevis liten beror på att pensionerna i lönegraderna 1—12 redan genom 1943 och 1944 års pensionsregleringar, särskilt i de lägsta lönegraderna, blivit rätt avsevärt höjda. Så t. ex. skulle för en f. d. befattningshavare i lönegrad 5 de sammanlagda förbättringarna uppgå till 390 kronor om året. Att pensionsförbättringen skulle öka något med stigande lönegrad sammanhänger med det löne- och pensionssystem, som av gammalt och allt fortfarande tillämpas både i allmän och enskild tjänst. Huvudsaken är väl, att pensionsbeloppen bli i möjligaste mån rättvist avvägda. Även de lägsta f. d. befattningshavarna skulle ju enligt alternativ 2 få samma förmåner, som bestämts genom 1941—1944 års pensionsregleringar (nyaste pensioner), och de skulle ej heller enligt alternativ 3 kunna få större förhöjning.

Beträffande de äldre pensionerna och f. d. förordnandetjänstemäns pensioner skulle visserligen i vissa fall pensionsförbättringen enligt alternativ 2 kunna uppgå ända till 1 600 kronor men detta är, liksom i alternativ 1 beroende på avsevärt förändrade lönelägen för vissa befattningar antingen i samband med utökad årlig (folk- och småskollärare) eller daglig (civila statstjänstemän) tjänstgöringsskyldighet eller ock på grund av andra organisatoriska förändringar.

Även med hänsyn till konsekvenserna vid framtida allmänna pensionsregleringar anse utredningsmännen att alternativ 2 ej bör komma i fråga. Såväl för alla pensionärer som för alla nuvarande och blivande statstjänstemän skulle det emellertid ha varit av mycket stort värde om denna i det föregående berörda principfrågan — frågan om ej en pensionsreglering i likhet med en löneredring bör tillämpas generellt — i detta sammanhang upptagits till prövning.

Med hänvisning till ovanstående uttalande har styrelsen för pensionerade statstjänstemäns riksförbund förordat alternativ 2. Skillnaden i kostnad mellan detta alternativ och alternativ 3 har styrelsen ansett relativt obetydlig i jämförelse med fördelen att på en gång få frågan angående de äldre och nyare pensionerna slutgiltigt löst.

Pensionerade folkskollärares riksförbund har med instämmande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening tillstyrkt alternativ 2.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha vid 1943 och 1944 års riksdagar beslutats förbättringar av äldre och nyare pensioner i syfte att åstadkomma en viss utjämning i förhållande till de nyaste pensionerna. Efter hemställan av 1945 års riksdag har inom finansdepartementet företagits en utredning beträffande ytterligare utjämning mellan de olika pensionsgrupperna, varvid resultatet sammanfattats i den i det föregående omnämnda departementspromemorian.

Av de i promemorian framlagda alternativen innebär alternativ 1, som skulle draga en årskostnad av 5,5 miljoner kronor, en förbättring av pensionerna genom omräkning efter C-ortslön enligt de omedelbart före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementena. Denna lösning skulle emellertid såsom i promemorian framhållits verka synnerligen ojämnt. Än mer framträdande skulle ojämnheterna bli vid en omräkning efter de nyaste pensionerna enligt alternativ 2, som kostnadsberäknats till 9,3 miljoner kronor för år. Förbättringen skulle exempelvis beträffande äldre pensioner — fränsett i de lägsta graderna — bli betydande och i lönegraderna 15—30 i stort sett variera mellan 720 och 1 600 kronor. Vid sidan av dessa båda förslag, vilka innebära en mera systematisk reglering, har i promemorian framlagts ett tredje alternativ, enligt vilket pensionerna skulle förbättras med enhetliga belopp, givetvis med beaktande av att sammanlagda pensionsförmånerna härigenom icke bringas att överstiga de nyaste pensionerna. Såsom en skälig förbättring har föreslagits 450 kronor för äldre och 300 kronor för nyare pensioner, i förekommande fall utöver de vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar genomförda förbättringarna. Detta alternativ har beräknats medföra en årlig kostnad av 6,7 miljoner kronor.

Såsom i de över departementspromemorian avgivna utlåtandena framhållits, skulle vissa fördelar vara förbundna med en mera systematisk pensionsreglering. Härvid skulle närmast alternativ 2 komma i fråga. Jag är emellertid icke beredd att tillstyrka en reglering, som i ett icke obetydligt antal fall skulle medföra förbättringar, som närma sig eller överstiga 1 000 kronor för år, under det att densamma i åtskilliga fall skulle medföra endast en ringa förbättring. För egen del anser jag en lösning enligt alternativ 3 vara att föredraga. Jag får sålunda tillstyrka en allmän omreglering av äldre och nyare pensioner i enlighet härmed.

I departementspromemorian har föreslagits att i samband med förbättringen teknisk uppräknings skall ske av vissa tjänstepensioner till sådan nivå, att å desamma i fortsättningen skola beräknas rörligt tillägg och kristillägg i stället för såsom nu är fallet dyrtidstillägg och kristillägg. Jag anser mig böra tillstyrka den föreslagna uppräknings, vilken jämväl bör omfatta pensioner till f. d. beställningshavare i försvarsväsendets reserver.

Även i fråga om sättet för genomförande av pensionsförbättringen och dennas omfattning biträder jag i huvudsak de i promemorian framlagda förslagen. Såsom statskontoret framhållit, bör pensionsregleringen även avse förutvarande värvat manskap vid marinen, som uppbär pension enligt reglementet den 31 oktober 1879 (nr 63), varvid förbättringen i huvudsak bör bestämmas på sätt statskontoret föreslagit. Vid avvägningen av förbättringen torde hänsyn dock jämväl böra tagas till 1943 och 1944 års regleringar av äldre pensioner. Med hänsyn till av statens pensionsanstalt anförda omständigheter böra i pensionsregleringen icke medtagas pensioner till f. d. lärare i övningsämnen vid de högre kommunala skolorna. På av statens pensionsanstalt anförda skäl torde däremot omreglering böra ske av pensioner till sådana f. d. lärare vid folk- och småskolor samt andra f. d. lärare vid högre kommunala skolor än i övningsämnen, vilka entledigats i samband med indragning av tjänst. Kostnaderna härför äro enligt vad jag inhämtat relativt obetydliga. Statskontoret har uttalat sig mot en omreglering av de enligt kungörelsen 1944: 502 utgående pensionerna till vissa f. d. vägarbetare. Ett genomförande av det i promemorian i förevarande hänseende framlagda förslaget skulle enligt statskontorets uppfattning kunna medföra krav på förbättring av pensioner åt f. d. vägarbetare, vilka pensionerats av vederbörande vägdistrikt. Då ifrågakommande pensionsbelopp äro relativt låga och avvägda med visst beaktande av de enligt 1942 års summariska arbetarpensionsbestämmelser utgående pensionerna, finner jag mig kunna förorda att de, på sätt i promemorian föreslås, förhöjas i samma proportion som pensionerna enligt de summariska bestämmelserna. Då dessa pensioner fastställts enligt statliga bestämmelser och utgå till f. d. anställningshavare, vilka antingen innehåft statsanställning eller permitterats omedelbart före förstatligandet av vägväsendet, synes en omreglering icke behöva medföra de av statskontoret befarade konsekvenserna. Vid regleringen av pensioner till f. d. befattningshavare å indragningsstat vid domänverket samt nyssnämnda f. d. lärare med pension från statens pensionsanstalt torde förhöjning i förekommande fall jämväl böra ske med belopp, motsvarande förbättringarna vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar.

Genom beslut den 30 november 1945 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande meddelat föreskrifter om årlig ersättning åt viss övertalig personal vid tvätt- och reparationstjänsten inom försvarsväsendet, vilka bestämmelser utformats i anslutning till stadgandena i kungörelsen 1926: 10. Då förtidspensioner enligt nämnda kungörelse avses skola regleras i förevarande sammanhang, bör motsvarande omreglering ske jämväl av förenämnda årliga ersättningar.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter riksdagens prövning av förslaget huvudgrunder meddela erforderliga bestämmelser angående pensionsförbättringens genomförande och därvid besluta om de jämkningar beträffande pensionsförbättringens omfattning och storlek för vissa pensionslagare eller grupper av pensionstagare, som kunna finnas påkallade och förenliga med berörda huvudgrunder. Därvid torde även böra beaktas av remissmyndigheterna anförda synpunkter rörande bestämmelsernas utformning. Beträffande vissa mera schematiskt bestämda pensioner, vilka fastställts utan närmare anknytning till löneställning och tjänstår, kunna svårigheter uppkomma vid bestämmande av pensionsförbättringens storlek. För dylika fall torde Kungl. Maj:t böra erhålla en jämförelsevis vidsträckt befogenhet att meddela erforderliga föreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna grunderna för pensionsregleringen. Jämväl i fråga om den tekniska uppräkningsen torde Kungl. Maj:t böra erhålla riksdagens bemyndigande att vidtaga erforderliga författningsändringar och de åtgärder i övrigt, som kunna befinnas erforderliga.

Den nu förordade pensionsregleringen bör genomföras från och med den 1 juli 1946. Samtidigt böra de föreslagna ändringarna i kungörelserna 1942: 696 och 1944: 502 vidtagas.

I detta sammanhang må erinras, att 1945 års riksdag i sin förut omfördäda skrivelse nr 464 hemställt om utredning rörande förbättring jämväl av vissa äldre familjepensioner. Inom finansdepartementet pågår beredningen av denna fråga. Huruvida förslag i ämnet skall kunna framläggas vid riksdagens vårsession är icke för närvarande möjligt att bedöma.

Kostnadsberäkningar m. m.

Kostnaderna för genomförande av pensionsförbättring i enlighet med vad i det föregående förordats ha, såsom angivits, beräknats till omkring 6 700 000 kronor för år. Såvitt angår pensioner, som grundats i pensionsberättigande befattning, framgår fördelningen av kostnaderna å f. d. befattningshavare och f. d. arbetare samt å äldre och nyare pensioner av följande sammanställning.

	Äldre pensioner		Nyare pensioner		Samtliga pensioner	
	antal	belopp, kr.	antal	belopp, kr.	antal	belopp, kr.
F. d. befattningshavare.....	8 350	3 540 000	9 250	2 355 000	17 600	5 895 000
F. d. arbetare.....	450	150 000	1 750	360 000	2 200	510 000
Summa	8 800	3 690 000	11 000	2 715 000	19 800	6 405 000

Kostnaderna för reglering av summariska arbetarpensioner och riksdagspensioner m. m. ha beräknats till 90 000 resp. 190 000 kronor.

Å härefter angivna anslag under tolfte huvudtiteln torde på grund av omräkningen av äldre tjänstepensioner belastningen under budgetåret 1946/47 öka med följande belopp.

A. Statliga pensionsväsendet.

1. Pensioner åt f. d. befattningshavare i statens tjänst ..	kronor	7 800 000
2. Pensioner åt personal i försvarsväsendets reserver ..	»	300 000
3. Pensioner enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare m. m.	»	500 000
4. Pensioner åt viss arbetarpersonal i statens tjänst	»	20 000
10. Diverse pensioner och understöd m. m.	»	500 000
12. Kristillägg å pensioner vid det statliga pensionsväsendet	»	400 000.

B. Statsunderstödda pensionsväsendet.

6. Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet	kronor	4 575 000
8. Kristillägg å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet	»	200 000.

En betydande del av anslagsökningen eller drygt 9 miljoner kronor sammanhänger med den i det föregående förordade tekniska uppräknigen av grundpensionerna och täckes inom huvudtiteln av motsvarande minskning å respektive dyrtidstilläggsanslag.

Hemställan.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa tjänstepensioner.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Erik Skiöld.